

Kiss Mihály SDB óbudai rendházigazgató
posztumusz Jad Vasem díjátadó ünnepsége
alkalmából

P. Ábrahám Béla SDB

P. Kiss Mihály SDB rövid életrajza 1/3

- 1891. szeptember 7-én született Győrszentmártonban.
- Az olaszországi Cavagliába ment tanulni, 1906-ban jelentkezett novíciusnak Don Bosco szalézi szerzetesrendjébe.
- Krakkóban szentelték pappá 1916-ban.
- Igazgatóként működik Rákospalotán, majd a Nyergesújfalui Szalézi Iskola vezetője lesz.

P. Kiss Mihály SDB rövid életrajza 2/3

- ▶ Először 1925-től 1931-ig, másodszor 1934-től 1940-ig volt igazgatója. Minden erejét az ifjúság nevelésére fordította, lelkiismeretesen tanítja a hittant és a fizikát. Egy modern szalézi iskoláról álmodik.
- ▶ 93 000 pengős örökségéből egy új kétemeletes kollégium és oktatási intézmény felépítésébe kezd, de a II. világháború megakadályozza további terveit.
- ▶ Mindent megtesz, hogy az intézmény jól felszerelt legyen. Könyvtár, színházterem, kápolna, mozigép tanúskodik munkájáról.

P. Kiss Mihály SDB rövid életrajza 3/3

- ▶ 1940 -től az óbudai rendház igazgatója.
- ▶ Iratai között megtaláljuk naplóját, melyet 1944 őszétől -1945 elejéig vezetett. Fontos emlék.
- ▶ A háború borzalmi közepette is mutatja emberi nagyságát. Rendházunkban bújtatta az üldözött zsidókat, és emiatt csaknem életét vesztette. Megrendítőek leírásai a nyilasok által elkövetett szenvedéseiről. Megrázóak a háborús borzalmakat bemutató leírásai. Ebben a helyzetben is bátor volt, védte és segítette az intézet fiataljait, nem kímélve saját magát sem.
- ▶ Nem csoda, hogy ezek után egészsége megromlott. Küzdelmes szalézi életét fiatalon, 56 éves korában fejezte be.

Naplórészletek- 1944 december 15.

- ▶ A házgondnok úr megnyugtatóan, hogy ő már látta a felhatalmazó levelet, melynek értelmében a III. ker. nyilas párt erre a házkutatásra felhatalmazta Müller J.-t. – Ezt megteheti – feleltem – de semmiféle gorombaságra nem adtak neki felhatalmazást. Erre Müller abbahagyta az ütlegelést, s kért, vezessem be az irodámba. Itt előadta, hogy feljelentés érkezett a pártba, mely szerint zsidókat bűjtatunk, mondjam meg, mennyiben felel meg ez a valóságnak.
- ▶ Nem tagadtam, hogy voltak ilyenek, hivatalosan a Szentszék és más külföldi oltalomlevél alapján, de már nincsenek. Ti. időközben elhagyták az intézet területét. Mondjam meg az igazat, vezessem elő a zsidókat, s akkor ő eláll minden házkutatástól, ellenkező esetben tekintsem magamat is letartóztatottnak. Erre a házgondnok úrral a tanácsos úr szobájába zárt, s puskás őrt állított az ajtó elé.
- ▶ Harmadmagával bebarangolta az intézet helyiségeit, a kápolna kivételével. Úgy nem tudott feljutni arra a padlás részre sem, ahol az üldözöttek megdöbbenve, a cserepek mögül figyelték a nyilasok házkutatását.

Naplórészletek- 1944 december 15.

- ▶ A nyilas ház intézetünk szomszédságában van, a Kiscelli utca és Bécsi út sarkán. [...] Minket egy szűk folyosóra tereltek. [...] Itt zsúfolták össze a vádlottakat, innen vezették őket kihallgatásra. Mikor mi odaértünk, a mieinknek a kihallgatása már befejezett tény volt, mindegyiknek az arcán lehetett látni ennek a nyomait.
- ▶ [...] Én szégyelltem magam a legjobban. Erről nem írok semmit, mert még a papiros is elvörösödne ennek súlya alatt.

Naplórészletek - 1944 december 26.

- ▶ Éjfél után egy óra lehetett, midőn a szomszéd nyilas házból átjöttek hozzánk a nyilasok, kb. nyolcan lehettek, akik felsőbb parancsra hivatkozva felkeltették a házgondnok urat, vele együtt a gyermekek hálójába mentek, hogy a zsidó származásúakat felkeltsék, s állítólag Pestre vigyék a Pannónia utcába, mert az ő helyükre nyilas testvéreket tesznek.
- ▶ Minderről csak reggel értesültem.
- ▶ A szegény gyermekeket első álmukból zavarták fel. Gyorsan kellett öltözködniük. Innen a nyilas házba vitték őket. Ott megpihentek. Innen a Bécsi út, Nagyszombati utcán át levezették őket a Duna-partig.

Naplórészletek - 1944 december 26.

- ▶ Másnap, sőt aznap a házgondnok úr és Matesz Károly úr az ostromállapot dacára egész napon át kutattak utánuk a Pannónia utcában, a gettóba sehol semmi nyomra nem találtak. Minden a kivégzésük mellett tanúskodik.
- ▶ Semmi szín alatt nem akartuk a gyerekeket magukra hagyni. Úgy a házgondnok úr, mint más rendtárs követni akarta őket utolsó útjukon, de a kísérő nyilasok ezt határozottan megakadályozták és nyíltan megmondták, hogy csakis az életük kockáztatásával próbálhatnák meg.

Naplórészletek - 1944 december 28.

- Huszonöt-harminc gyerek is itt maradt, nem volt idő őket máshol elhelyezni.
- Számukra a fászincét alakítottuk át állandó tartózkodási helyül. Katonai emeletes ágyakkal láttuk el, hogy kényelmesebben tudjanak pihenni. A kamra és a pince közti falat áttörtük, mert az udvaron való közlekedés a folytonos belövések miatt életveszélyessé vált.

Visszaemlékezések - Sárközi Mátyás

- ▶ „Rábíztak a gimnazista Birmann Jánoskára, vele villamosoztunk ki az óbudai szaléziákhoz.
- ▶ Ott felvették az adatainkat, kijelölték ágyunkat az internátus hálótermében. Este kitódultunk a többi gyerekekkel az udvarra, az emeleti erkélyről egy fiatal pap mogyorót hintett közénk, kapkodtuk, törtük, faltuk. Vacsora után négy – öt egyenruhás jött be az intézetbe, az igazgatóval tárgyaltak, aki feldúltnak látszott. Jánoska hajnalban felkeltett.
- ▶ Öltözz gyorsan, már jár a villamos, baj van, de elpucolunk.”

Visszaemlékezések - Dr. Bán Tamás

- ▶ Kronológiai szempontból zavarban vagyok: én mikor lehettem a rendházban? Mivel semmiféle olyan családi irat nem maradt a birtokomban, aminek alapján ezt az időpontot naptári pontossággal meg tudnám határozni, csak következtetésre tudok hagyatkozni. A pesti zsidókat, szüleimet is, október utolsó, vagy november első napjaiban parancsolhatták ki a gyülekezőhelyekre, hogy útnak indítsák őket nyugat felé. Apám már jelentkezett a hatóság hirdetményein megjelölt gyülekezőhelyen, másnap anyámra is sort került.
- ▶ Mi legyen hát velem? Anyám egy ismerős család általa régóta nagyra becsült háztartási alkalmazottjához, Hircsú Annushoz fordult, aki értem jött, kézen fogott és magával vitt (örömmre Hircsú Annus nevét a fiam a közelmúltban felfedezte a Jad Vasem Igazak listáján).
- ▶ A Kiscelli utcába mentünk. Ott egy reverendában lévő idős papnak adott át, lelkemre kötötte, hogy mindenben engedelmeskedjek neki, és elment. A pap bácsi bevezetett egy nagy terembe, ahol tucatszám voltak általában hozzám hasonló korú fiúk, bár voltak olyan tizenöt éves-forma gyerekek, még néhány egészen kicsi, hat év körüli kisfiú is. Összeismerkedtünk, beszélgettünk, társasjátékokat játszottunk. Ha jól emlékszem, az egyik napon kora reggel közülünk azok, akik római katolikusok voltunk, misén vettünk részt. Az éjszakákat amolyan dormitóriumokban, egymás mellett elhelyezett helyiségekben töltöttük, azért többen, mert egyetlen teremben nem fért el a szükséges számú ágy. Az étkezéseket egy igen nagyméretű teremben közösen fogyasztottuk el.
- ▶ Bár valamennyien tudtuk, hogy miért vagyunk itt, és hogy veszélyek leselkednek ránk, ha a nyilasok felfedeznek, ez a kedélyünkön nem érződött. Nem emlékszem arra, hogy félelmet éreztem volna, vagy a többiekén látszott-e, hogy félnek; a hangulat olyan volt, mint amilyen az ilyen fiútársaságban szokott lenni: tréfálkozások, sok nevetés.

Gadó György visszaemlékezése, 1992 november 6.

- ▶ „Én 1944 nyarán két ízben is, majd október 16 -tól december 19 -ig éltem a szalézi atyák védelme alatt. Körülbelül 20 fiú lehetett akkoriban ott, közülük körülbelül tizenötöt megöltek december 24 éjjelén.
- ▶ Az ősz végétől kezdve felnőtteket is rejtegettek, meglehet, hogy katonaszökevény is volt közöttük, többségük azonban bizonyára zsidó volt.
- ▶ Tudomásom szerint ők sem éltek túl a rendház december 16 -ról 17 -re virradó megrohanását.”

Az életrajzát ismertető Ádám László (1892–1977) szalézi igazgató írja:

- „Remélem a rendtársak és az utódok méltóan fognak megemlékezni Kiss Mihályról és életrajzát, tevékenységét ismertetni fogják a későbbi nemzedékekkel.”

Zárszó – P. Havasi József SDB (tartományfőnökünk 1992 – 2008)

- ▶ „Régi, poros iratok között akadtam rá Kiss Mihály szalézi igazgató naplójára, melyben napról napra beszámol a háborús eseményekről. Megrázóan írja le a nyilasok terrorját, embertelen viselkedésüket. Első kézből, az igazgató atya tollából ismerhetjük meg az akkori borzalmas napokat.”
- ▶ „Büszkén tekinthetünk azokra a hősökre, akikre ma már senki sem gondol, leróva így hálánkat, köszönetünket. Az emberi méltóság védelméről tettek tanúbizonyságot akkor, amikor a gonoszság tombolt.”